

CUPRINS

Pr. Constantin DRON

Prefață	1
Reperș bio-bibliografice	2
Activitatea științifică și publicistică	3
„Keruvai” – chinteseptă legislației bisericești actuale	4

VALOAREA ACTUALĂ A CANOANELOR

VALOAREA ACTUALĂ A CANOANELOR

Capitolul II. Legislația Bisericii Ortodoxe	5
--	---

Capitolul III. Tradiția	6
----------------------------	---

Tipărită cu binecuvântarea
Înaltpreasfințitului TEOFAN
Mitropolitul Moldovei și Bucovinei

Capitolul IV. Legile politico-bisericești	7
--	---

Capitolul V. Știința Dreptului și legile bisericești	10
---	----

Capitolul VI. Caracterul operei canonice	12
---	----

Capitolul VII. Valabilitatea Canoanelor	13
--	----

Capitolul VIII. Revizuirea operei canonice	14
---	----

Concluzii	15
-----------	----

Lucrări consultate	16
--------------------	----

Doxologia

Iași – 2016

CUPRINS

Notă asupra ediției	7
Prefață	9
Repere bio-bibliografice	13
Activitatea științifică și publicistică	17
„Κανών” – chintesența legislației bisericești actuale	23

VALOAREA ACTUALĂ A CANOANELOR

Capitolul I.

Introducere. Scopul acestui studiu	47
--	----

Capitolul II.

Legislația Bisericii Ortodoxe	56
-------------------------------------	----

Capitolul III.

Tradiția	89
----------------	----

Capitolul IV.

Legile politico-bisericești	98
-----------------------------------	----

Capitolul V.

Știința Dreptului și legile bisericești	111
---	-----

Capitolul VI.

Caracterul operei canonice	125
----------------------------------	-----

Capitolul VII.

Valabilitatea Canoanelor	138
--------------------------------	-----

Capitolul VIII.

Revizuirea operei canonice	142
----------------------------------	-----

Concluzii	156
-----------------	-----

Lucrări consultate	166
--------------------------	-----

„Καὶὼν” - chintesența legislației bisericești actuale

Lect. dr. Emilian Iustinian Roman

Preocupându-se de tradiția canonică și relevanța ei la începutul secolului al XX-lea, Constantin Dron reflecta asupra unor probleme ce continuă să stârnească și azi dezbateri legate de actualitatea și valabilitatea canoanelor pentru slujirea pastoral-misionară a Bisericii în contemporaneitate.

Primele comunități creștine se organizau și se conduceau după precepte religios-morale având ca teme învățăturile Mântuitorului Iisus Hristos și ale Sfinților Apostoli. După cum afirmă și părintele profesor Rămureanu, „primii creștini au căutat adevărul credinței cu inima”³, iar în momentul convertirii învățaților societății, deveniți creștini, s-a trecut la etapa înțelegerii „adevărurilor noii credințe și cu mintea”⁴. Astfel, în contextul preocupărilor teologice ale timpului, Sfânta Treime, în general, și Hristologia, în special, ocupau un loc central. Cristalizarea adevărilor de credință nu a fost lipsită de încercări, ajungându-se încă din secolul al IV-lea la erezii ce au zdruncinat lumea creștină, simțindu-se nevoia întrunirii unor sinoade pentru a stabili și restabili „revenirea la adevăratul Canon mistagologic al Bisericii”⁵, care este Iisus Hristos, Mântuitorul lumii⁶.

---

³ Ioan Rămureanu, *Istoria Bisericească Universală*, Manual pentru Seminariile teologice, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1992, p. 121.

⁴ *Ibidem*.

⁵ Ioan I. Ică Jr., *Canonul Ortodoxiei*, Vol. I. *Canonul apostolic al primelor secole*, Editura Deisis, Sibiu, 2008, p. 137.

⁶ Astfel, în secolul al IV-lea a apărut arianismul (Sinodul I Ecumenic, Niceea 325), prin care Arie combătea egalitatea și consubstanțialitatea Fiului lui Dumnezeu cu Dumnezeu-Tatăl, negând dumnezeirea Fiului; erezia pnevmatomahilor (Sinodul al II-lea Ecumenic, Constantinopol 381), la jumătatea secolului al IV-lea, negând dumnezeirea Sfântului Duh, consubstanțialitatea și egalitatea lui cu Tatăl și cu Fiul; erezia lui Apolinarie (prima erezie hristologică) ce nega deplinătatea firii umane a Mântuitorului; erezia lui Nestorie (Sinodul al III-lea, Efes 431), care susținea că în Iisus Hristos sunt două persoane (dioproso-pism); monofizismul sau eutihianismul (Sinodul al IV-lea Ecumenic, Calcedon 451), după care Mântuitorul ar fi avut o singură fire și anume cea dumnezeiască, firea omenească fiind absorbită de cea dumnezeiască; condamnarea „Celor Trei Capitale” de către Sinodul al V-lea Ecumenic, Constantinopol 553; monotelismul (Sinodul al VI-lea Ecumenic, Constantinopol 680-681, Sinodul II Trulan, 691-692), o prelungire a monofizismului; culminând cu iconoclasmul (Sinodul al VII-lea Ecumenic, Niceea 787), care urmărea înlăturarea cultului icoanelor.

După cum afirmă și Părintele profesor Floca, „Mântuitorul n-a înzes-trat Biserica cu norme de drept, cu un «cod de legi juridice», ci numai cu har, cu adevăruri de credință și cu norme religioase și morale. Și nici Apostolii și Evangheliștii n-au dat caracter juridic normelor pe care le-au fixat în scris sau pe care le-au transmis oral. Revelația Noului Testament nu cuprinde norme juridice; Dreptul nu intră în conținutul revelației nou-testamentare. Numai folosirea tradițională a noțiunilor sau confuzia lor i-a făcut pe mulți să dea înțeles de norme juridice unor învățături sau îndrumări ale Mântuitorului sau ale sfinților Săi ucenici”⁷, ajungându-se la o extremă, la o juridizare a tradiției canonice.

Dreptul canonic ortodox este o materie ce se studiază în școlile teolo-gice, prin urmare și canoanele Bisericii Ortodoxe trebuie „a fi studiate și din punct de vedere științific cu instrumentele specifice filologiei, analiza istorică, critica textuală, contextul filosofic, plasarea în literatura contem-porană și alte instrumente științifice”⁸.

Patrick Viscuso propune o abordare a conceptului de canon în confor-mitate cu cerințele lumii moderne, reușind o adaptare și interpretare actuală, propunând mediului academic studierea canoanelor ca reguli ce guvernează viața credincioșilor ce pot fi organizate și aplicate unor cate-gorii ale umanului în dimensiunile sale spirituale, intelectuale și fizice. Astfel, autorul argumenta că „din punct de vedere spiritual, canoanele se referă, de obicei, la puritatea sau impuritatea subiectului. Această apli-care a Dreptului bisericesc este exemplificată prin legislația care se ocupă cu sexualitatea sau comportamentul sexual. Din punct de vedere filoso-fic, canoanele se referă la dispoziția intelectuală a subiectului în ceea ce privește anumite puncte ale dogmei și ale exprimării credinței în sisteme filosofice. În cele din urmă, din punct de vedere fizic, canoanele se referă la exterior, de exemplu, prevederile ce interzic adăpostirea animalelor în biserici, lovirea unui preot etc”⁹.

Canoanele au apărut din necesitate, ele răspunzând unor nevoi prac-tice, fiind cu timpul consfințite de experiența eclezială și sancționate de sinoade ecumenice, fie de sinoade locale, fie de Părinții Bisericii, chiar dacă unele nu constituie *fontes iuris*, ci doar *fontes historiae*, în sensul că

⁷ Ioan N. Floca, *Drept canonic ortodox. Legislație și administrație bisericească*, vol. I, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1990, p. 30.

⁸ Patrick Viscuso, „Canon law as an instrument for the realisation of the Church in Ortho-dox ecclesiology”, în *International Journal for the Study of the Christian Church*, 11:2-3 (2011) 203.

⁹ *Ibidem*. Despre rolul Sfințelor canoane, vezi: Lewis J. Patsavos, *Spiritual Dimensions of the Holy Canons*, Ed. Holy Cross Orthodox Press, Brookline, Massachusetts, 2003; trad. română, *Valențele duhovnicești ale Sfințelor Canoane*, tr. Emanuel P. Tăvală, Editura Andrei-ana, 2012, pp. 46-57.

inclusiunea unui canon într-o colecție canonică nu implică automat aplicarea sa, păstrând doar din perspectivă istorică o serie de instituții și obiceiuri (cutume, practici); totuși, canoanele s-au bucurat de recunoaștere și aplicare atât în Orient, cât și în Occident¹⁰.

În sens propriu, în limba greacă, termenul „κανών” însemna bățul de stuf sau, prin extensie, orice linie de lemn dreaptă de diferite lungimi folosită la măsurare (Apoc. 21, 16). În sens figurat, termenul era folosit ca regulă, normă, model, tip, principiu etc. Astfel, în Vechiul Testament apare termenul în sens propriu în cartea profetului Iezechiel 40, 3: „Am fost dus acolo și iată era un om, a cărui înfățișare era ca înfățișarea aramei strălucitoare, el avea în mână o sfoară de in și o prăjină de măsurat și stătea la poartă”, iar în Noul Testament regăsim termenul „κανών” în epistola a II-a către Corinteni 10, 13, 15; Gal. 6, 16; Filip. 3, 16 cu sensul de ascultare, poruncă, sfat¹¹.

Cu timpul, aceste sensuri capătă alte valențe. În teologie, cuvântul κανών are mai multe accepțiuni: canonul cărților Sfintei Scripturi, cărți

¹⁰ De exemplu, cele patru grade de penitență (plângători, ascultători, îngenunchetori, împreunăstătători) sau chestiuni privitoare la Biserica Africii, ca și cum aceste realități ale Bisericii primare au continuat să existe în Evul Mediu târziu: cf. Patrick Viscuso, „Canon law as an instrument for the realisation of the Church in Orthodox ecclesiology”, în *International Journal for the Study of the Christian Church* 11:2-3 (2011) 204.

¹¹ Cf. M. Lalmand, „Canon” în R. Naz, ed., *Dictionnaire de Droit Canonique*, t. II, Paris, 1937, coll. 1283-1284. A se vedea și: Ioan I. Ică Jr., *Canonul Ortodoxiei*, Vol. I. *Canonul apostolic al primelor secole*, Deisis, Sibiu, 2008, pp. 103-142; R. Naz, „Droit canonique”, în *Dictionnaire de droit canonique*, vol. IV, Letouzey et Ané, 1949, coll. 1446-1495; D Salachas, „Canoni”, în *Dizionario enciclopedico dell’Oriente cristiano* (a cura di Edward G. Farrugia, S.J.), Pontificio Istituto Orientale, Roma, 2000, pp. 135-136; Constant van de Wiel, *History of Canon Law*, Peeters Publishers, Belgium, 1991, p. 11 (Louvain theological & pastoral monographs, vol. 5); David Wagschal, *Law and Legality in the Greek East. The Byzantine Canonical Tradition*, 381-883, Oxford University Press, United Kingdom, 2015; Arhimandrit Pierre l’Huillier, „Duhul Dreptului Canonic Ortodox”, în *Anuarul academic*, 2006-2007, Facultatea de Teologie „Andrei Șaguna”, (Coordonatori: Prof.univ.dr. Vasile Grajdian, Lect.univ.dr. Sebastian Moldovan), p. 10; Ioan Cozma, „Cuvântul «canon» în terminologia bisericească - sensul și folosirea lui în legislația canonică sinodală”, în *Altarul Reîntregirii* 2 (2004) 232-251. Interesantă este și analiza termenului „κανών” în corpusul canonic al Sfântului Vasile cel Mare, în care „expresiile «Părinții», «au decis», «au legiferat», «ne-au transmis» au fost desemnate prin următorii termeni: 1. ἔθος (cc. 2, 87); συνήθεια (cc. 3, 9, 21, 89); τύπος (c. 3); θεσμός (c. 87). 2. κανών (cc. 4, 12, 21, 26, 30, 47, 51, 89); νόμος (cc. 24, 50); ἐνομοθέτησαν (c. 18); ὠρισαν (c. 4); προσέταξαν (c. 34); ἐκώλυσαν (c. 34). 3. ἐγκλημα (c. 33); ἀνεγκλητος (c. 41); ἀνεύθυνος (c. 50); ἐγκληθήσεται (c. 37); κρινέσθω ἐπί (c. 52); φονεὺς ἐστί (c. 43); ἐπόρνευσε (c. 46); χρόνος φονέως (cc. 66, 72); καταλογίζονται (c. 8); ἐλογίσαντο (c. 13); ἐπιτίμιον (cc. 19, 25, 53, 68); ἐπιτίμησις (c. 22)”: Périclès-Pierre Joannou, *Fonti. Fascicolo IX Discipline générale antique (IVe – IXe s.). t. I, 2. Les canons des Synodes Particuliers*, Tipografia Italo-Orientale „S. Nilo”, Grottaferrata (Roma), 1962, p. 495.

canonice scrise sub însuflarea Duhului Sfânt; în inmografie avem Canonul cel Mare de pocăință al Sfântului Andrei Criteanul, o înlănțuire de nouă grupuri de cântări, compuse după anumite reguli, prin care se exprimă învățătura de credință în cult; canonul Sfintei Spovedanii, canonul Euharistic, canonul liturgic, canonul Sfinților etc.¹².

De la termenul „κανών” derivă și verbul κανονίζω ce semnifică „a te supune unei norme, a reglementa, a judeca/disciplina în conformitate cu o normă, regulă”¹³. Corespundentul latin este „normă, regulă”. Isidor din Sevilla clarifică termenii: „canon graece, latine regula nuncupatur”¹⁴.

Profesorul Vlassios I. Phidas definește canonul ca fiind „ceea ce Biserica a statornicit în chip adevărat în Duhul Sfânt – în sinoadele ecumenice sau locale – sau prin marii săi Părinți”¹⁵. Sub o altă formă, dar pe aceeași linie de gândire, argumentează și canoniștii români. Astfel, părintele profesor Ioan N. Floca înțelege prin normă canonică „un principiu sau o regulă de conduită cu caracter general și impersonal, instituită sau sancționată de Biserica a cărei respectare este obligatorie și garantată de organele puterii bisericești și de opinia obștii credincioșilor din cadrul Bisericii”¹⁶.

Din cele prezentate, putem conchide că, în legislația eclesială a Bisericii Ortodoxe, canoanele au înțelesul unui standard pentru comportament¹⁷. Canonistul bizantin Matei Vlastare (c.1335) afirmă în acest sens:

¹² Vezi și Ioan I. Ică Jr., *Canonul Ortodoxiei*, Vol. I. *Canonul apostolic al primelor secole*, Editura Deisis, Sibiu, 2008, pp. 117-122.

¹³ Vezi Franco Montanari, „κανών”, în *Vocabolario della lingua greca*, Loescher Editore, Torino, 1995, p. 998.

¹⁴ Isidori Hispalensis episcopi, *Etymologiarum sive Originum*, 1.VI, 16, apud Danilo Ceccarelli-Morolli, *Breve introduzione al Diritto Ecclesiastico pubblico-concordatario*, Serafica, Roman, 2004, p. 7, (Studia et documenta 6, director Maximilian Pal).

¹⁵ Vlassios I. Phidas, *Drept canonic - o perspectivă ortodoxă*, Editura Trinitas, Iași, 2008, p. 22.

¹⁶ Ioan N. Floca, *Drept canonic ortodox. Legislație și administrație bisericească*, vol. I, Ed. IBM-BOR, București, 1990, p. 45. Cu același înțeles o regăsim și în cursul părintelui profesor Constantin Rus, *Drept Bisericesc*, p. I, Arad, Editura Mirador, 2000. Părintele profesor Irimie Marga definește canonul ca „extindere a Legii lui Hristos asupra legii pozitive, care urmărește plasticizarea dreptății divine desăvârșite în dreptatea relativă a oamenilor, aflați în comuniunea mântuitoare a Bisericii”: Pr. conf. univ. dr. Irimie Marga, *Drept canonic. Manual pentru uzul studenților la forma de învățământ la distanță*, Editura Universității Lucian Blaga din Sibiu, 2009, p. 8. Părintele Vlaicu prezintă canoanele ca fiind „o manifestare istorică a revelației în Hristos, fiind și o expresie a consensului bisericesc privitor la modul în care se întâlnește credința cu viața”: Patriciu Vlaicu, *Canon și libertate. Împărțășirea continuă din experiența Bisericii*, Presa Universitară Clujeană, 2013, p. 45.

¹⁷ Cf. Patrick Viscuso, „Canon law as an instrument for the realisation of the Church in Orthodox ecclesiology”, în *International Journal for the Study of the Christian Church*, 11:2-3 (2011) 204.

„Părinții care au folosit această expresie figurativă și-au numit propriile decrete canoane, de la metafora unei tije drepte, care era utilizată în mod obișnuit de către cei care au urmat arta meșteșugului pentru netezimea lemnului sau pietrei sau orice altceva. Când era folosită pentru materiale în curs de finalizare, le îndrepta și chiar pentru a le îmbina cum trebuie”¹⁸. Astfel, normele canonice elaborate de către autoritatea bisericească stabilesc comportamentul membrilor Bisericii astfel încât manifestările și acțiunile lor să fie în concordanță cu învățătura de credință a acesteia. De aceea canoniștii consideră că normele canonice sunt prospective, teleologice¹⁹, pastorale și pedagogice. Spunem că sunt prospective deoarece „prefigurează un comportament viitor, conturează modul de desfășurare a unei acțiuni viitoare și au la bază o anumită concepție sau doctrina despre reușita unei acțiuni”²⁰; sunt teleologice deoarece au „un anumit scop bine definit care nu poate fi altul decât scopul Bisericii, mântuirea credincioșilor”²¹; sunt pastorale în sensul că cei care le-au elaborat, Sfinții Părinți, răspundeau unor probleme de ordin practic fără a se gândi câtuși de puțin la aspectul juridic²²; și sunt pedagogice

¹⁸ Matei Vlastare, apud Patrick Viscuso, „Canon law as an instrument for the realisation of the Church in Orthodox ecclesiology”, în *International Journal for the Study of the Christian Church*, 11:2-3 (2011) 204.

¹⁹ Primele două noțiuni aparțin părintelui profesor Ioan N. Floca: cf. Ioan N. Floca, *Drept canonic ortodox. Legislație și administrație bisericească*, vol. I, Ed. IBMBOR, București, 1990, p. 43. Astăzi se încearcă și o juridizare a acestora. Riscul constă în „identificarea dreptului cu datele lui empirice, altfel spus, dacă adoptăm punctul de vedere al «pozitivismului juridic», aplicarea noțiunii de drept domeniului canonic justifică pe deplin acuzația de juridism, din moment ce, după această teorie, dreptul se deduce din textul legilor”: Arhimandrit Pierre l’Huillier, „Duhul Dreptului Canonic Ortodox”, în *Anuarul academic*, 2006-2007, Facultatea de Teologie „Andrei Șaguna”, (Coordonatori: Prof.univ.dr. Vasile Grajdian, Lect. univ. dr. Sebastian Moldovan), pp. 9-10.

²⁰ Ioan N. Floca, *Drept canonic ortodox. Legislație și administrație bisericească*, vol. I, Ed. IBMBOR, București, 1990, p. 43.

²¹ *Ibidem*.

²² A se vedea: Liviu Stan, „Concepția canonică a Sfinților Trei Ierarhi în crugul vremii și al vieții bisericești”, în *Mitropolia Olteniei*, Nr. 1-2 (1966), pp. 9-15; Lewis J. Patsavos, *Spiritual Dimensions of the Holy Canons*, Ed. Holy Cross Orthodox Press, Brookline, Massachusetts, 2003; trad. română, *Valențele duhovnicești ale Sfințelor Canoane*, tr. Emanuel P. Tăvală, Editura Andreiana, 2012, pp. 33-38. „Canoanele arată credincioșilor Bisericii limitele, dincolo de care este doar întuneric. Ele reglementează relațiile dintre diverse structuri ierarhice și ascultări în așa fel, încât toate pot funcționa armonios pentru creșterea Trupului lui Hristos. Ele arată, de asemenea, modalitatea potrivită pentru cei care au rănit Trupul și au căzut din credința creștină. Canoanele nu au putere de mântuire în ele însele. Ele ajută o persoană să rămână în Biserica unită cu alți membri ai Trupului tainic în așa fel încât fiecare continuă să lucreze pentru propria mântuire”: *Ibidem*, p. 54.